

Верховний
Суд

ОГЛЯД судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР
за листопад 2025 року

Зміст

1. Справи про банкрутство	4
1.1. Щодо затвердження судом звіту ліквідатора, ліквідаційного балансу боржника та закриття провадження у справі про банкрутство	4
2. Справи, пов'язані з антимонопольним та конкурентним законодавством.....	6
2.1. Використання однієї IP-адреси та інші спільні дії учасників торгів як докази антиконкурентних узгоджених дій	6
3. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав	8
3.1. Про недопустимість застосування аналогії закону щодо необхідної кількості голосів для ухвалення загальними зборами учасників ТОВ рішення про відміну рішення про ліквідацію ТОВ.....	8
3.2. Щодо господарської юрисдикції спору про визнання недійсним договору купівлі-продажу частки в статутному капіталі ТОВ, укладеного одним із подружжя без згоди іншого з подружжя	10
3.3. Про недопустимість оспорування учасником товариства, який відчужив частку у статутному капіталі ТОВ, акта приймання-передачі частки на підставі порушення переважного права інших учасників товариства на придбання цієї частки.....	11
4. Справи щодо земельних відносин та права власності	13
4.1. Щодо неможливості витребування майна в добросовісного набувача, якщо воно було продане в порядку виконання судових рішень	13
5. Справи в інших спорах, що виникають з господарських правовідносин	15
5.1. Щодо неправомірності відмови від оплати послуг балансування природного газу за коригуючим актом	15

Перелік уживаних скорочень

АТ	— акціонерне товариство
АМК	— Антимонопольний комітет України
ВП ВС	— Велика Палата Верховного Суду
ВС	— Верховний Суд
ГПК України	— Господарський процесуальний кодекс України
ЄДР	— Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань
КГС ВС	— Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КУзПБ	— Кодекс України з процедур банкрутства
ОП КГС ВС	— об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
СП КГС ВС	— судова палата для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності Касаційного господарського суду в складі Верховного Суду
ТОВ	— товариство з обмеженою відповідальністю
ФОП	— фізична особа – підприємець
ЦК України	— Цивільний кодекс України

1. Справи про банкрутство

1.1. Щодо затвердження судом звіту ліквідатора, ліквідаційного балансу боржника та закриття провадження у справі про банкрутство

У поданому на затвердження суду звіті ліквідатор зобов'язаний зазначити повну інформацію щодо всіх вжитих ним заходів та обґрунтувати їх достатність і вичерпність для досягнення мети ліквідаційної процедури.

Нездійснення ліквідатором оцінки можливості стягнення дебіторської заборгованості боржника взагалі не може бути виправдано ні строковістю ліквідаційної процедури, ні відповідним рішенням кредиторів.

За відсутності вчинення ліквідатором боржника дій з примусового виконання судового рішення в іншій справі, а саме з пошуку майна / активів фізичних осіб – суб'єктів субсидіарної відповідальності, неможливо об'єктивно оцінити такого способу розпорядження правом вимоги боржника до цих осіб, як продаж цього права на аукціоні саме задля максимального задоволення вимог кредиторів боржника.

У справі про визнання банкрутом ПП «Берсан» господарський суд, крім іншого, затвердив звіт ліквідатора та ліквідаційний баланс підприємства, визнав погашеними вимоги кредиторів, не задоволені у зв'язку з недостатністю майна боржника, припинив юридичну особу боржника, повноваження ліквідатора та закрив провадження у справі про банкрутство.

Суд апеляційної інстанції скасував ухвалу місцевого господарського суду і направив справу для продовження розгляду. Судове рішення мотивоване передчасністю звернення ліквідатора боржника зі звітом за результатами проведення ліквідаційної процедури, адже ліквідатор не вчинив усієї повноти дій у ліквідаційній процедурі, зокрема не дослідив можливості стягнення боргу шляхом виявлення в Особи-2 та Особи-3 як суб'єктів субсидіарної відповідальності (про покладення якої за зобов'язаннями боржника ухвалено рішення) майна на підконтрольній Україні території, не вжив заходів щодо примусового виконання рішення Господарського суду Одеської області від 11.09.2024 у справі № 916/3176/22(916/1464/24).

ОЦІНКА СУДУ

У цій справі предметом розгляду став звіт ліквідатора, ліквідаційний баланс боржника та підстави закриття провадження у справі про його банкрутство, а предметом спору – повнота та належність дій ліквідатора та проведених ним заходів у ліквідаційній процедурі боржника щодо виявлення активів для формування ліквідаційної маси задля задоволення вимог його кредиторів, зокрема в частині продажу на аукціоні права вимоги боржника про стягнення сум субсидіарної відповідальності.

Ліквідація боржника – це припинення існування суб'єкта підприємницької діяльності, визнаного господарським судом банкрутом.

КГС ВС вказав, що звіт ліквідатора та ліквідаційний баланс є обов'язковими підсумковими документами (ст. 65 КУзПБ), що підтверджують суду вичерпність усіх заходів ліквідації, в яких ліквідатор зобов'язаний зазначити повну інформацію щодо вжитих всіх заходів та обґрунтувати їх достатність і вичерпність.

Затверджуючи звіт ліквідатора, господарський суд повинен, зокрема, оцінити повноту пошуку, виявлення майнових активів банкрута для включення їх в ліквідаційну масу, а також з'ясувати, чи здійснював ліквідатор заходи для виявлення та повернення дебіторської заборгованості банкрута. Висновки суду про встановлені обставини і їх правові наслідки повинні бути вичерпними, відповідати дійсності та підтверджуватися достовірними доказами, дослідженими в судовому засіданні.

КГС ВС зазначив, що, враховуючи такі основні завдання провадження у справі про банкрутство, як максимальне задоволення вимог кредиторів, нездійснення ліквідатором оцінки можливості стягнення дебіторської заборгованості боржника взагалі не може бути виправдане ні строковістю ліквідаційної процедури, ані відповідним рішенням кредиторів.

Суди попередніх інстанцій встановили, що господарський суд у справі № 916/3176/22(916/1464/24) поклав субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника на Особу-2 та Особу-3 у зв'язку з доведенням підприємства до банкрутства (рішення від 11.09.2024). Ліквідатор не звертався до приватного чи державного виконавця для примусового виконання цього рішення, проте провів аукціон з продажу права вимоги боржника про солідарне стягнення коштів субсидіарної відповідальності, який не відбувся у зв'язку з відсутністю учасників.

Колегія суддів КГС ВС дійшла висновку, що попри вчинення ліквідатором боржника, хоча й на підставі рішення комітету кредиторів боржника, дій з продажу зазначеного права вимоги боржника до суб'єктів субсидіарної відповідальності Особа-2 та Особа-3 (особи зареєстровані в Автономній Республіці Крим), між тим за відсутності перед цим вчинення ліквідатором дій з примусового виконання відповідного судового рішення, а саме пошуку майна / активів згаданих фізичних осіб як у виконавчому провадженні, так і ліквідаційній процедурі боржника, неможливо об'єктивно оцінити доцільність такого способу розпорядження правом вимоги боржника до суб'єктів субсидіарної відповідальності, як продаж цього права на аукціоні саме задля максимального задоволення вимог кредиторів боржника. Висновку про неможливість стягнення з фізичних осіб субсидіарної відповідальності мають передувати дії з пошуку їх майна на підконтрольній території України, чого у цій справі не зроблено.

КГС ВС погодився з висновками апеляційного суду про неповноту вчинених ліквідатором боржника дій з формування ліквідаційної маси задля задоволення вимог кредиторів, передчасність завершення процедури ліквідації боржника, що виключає затвердження звіту ліквідатора, ліквідаційного балансу боржника та закриття провадження у цій справі про банкрутство.

За результатами розгляду касаційної скарги КГС ВС залишив без змін постанову суду апеляційної інстанції.

Постанова КГС ВС від 21.10.2025 у справі № 916/3176/22
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/131648463>.

2. Справи, пов'язані з антимонопольним та конкурентним законодавством

2.1. Використання однієї IP-адреси та інші спільні дії учасників торгів як докази антиконкурентних узгоджених дій

Антиконкурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання, які стосуються спотворення результатів торгів, можуть бути доведені сукупністю непрямих доказів, що в комплексі свідчать про узгодженість поведінки учасників. Зокрема, доказами узгодженості дій можуть бути: використання учасниками торгів однієї IP-адреси для доступу до електронної системи закупівель, до якої один з учасників не мав легального доступу; синхронність дій учасників при поданні тендерних пропозицій та оплаті послуг електронних майданчиків; подання одним учасником неповної або неналежно оформленої тендерної документації; відсутність конкурентної поведінки під час аукціону; наявність трудових відносин між пов'язаними особами конкуруючих учасників; завантаження документів, що містять інформацію про працівників іншого учасника торгів. Такі обставини, встановлені в сукупності, підтверджують відсутність справжньої конкуренції між учасниками та наявність узгоджених дій, спрямованих на спотворення результатів торгів.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ -1 у справі за позовом скаржника до АМК за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача: ТОВ -2 про визнання недійсним і скасування рішення Тимчасової адміністративної колегії АМК «Про порушення законодавства про захист економічної конкуренції та накладення штрафу» (далі – рішення АМК), відповідно до якого визнано, що ТОВ-1 вчинило порушення, передбачене п. 1 ст. 50 та п. 4 ч. 2 ст. 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції» (далі – Закон), у вигляді антиконкурентних узгоджених дій, які стосуються спотворення результатів торгів шляхом погодження поведінки під час підготовки тендерних пропозицій та участі у процедурах закупівлі.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовив. Відмовляючи у задоволенні позову, суд першої інстанції виходив з того, що при ухваленні рішення АМК діяв у межах своїх повноважень, порядок та спосіб, встановлений законом; позивач не довів наявності підстав, визначених ст. 59 Закону України «Про захист економічної конкуренції», для зміни, скасування чи визнання недійсним вказаного рішення.

ОЦІНКА СУДУ

Предметом розгляду у справі є визнання протиправним і скасування рішення АМК, згідно з яким визнано, що позивач вчинив порушення законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченого п. 1 ст. 50 та п. 4 ч. 2 ст. 6 Закону, у вигляді антиконкурентних узгоджених дій, які стосуються спотворення результатів торгів.

КГС ВС зазначив, що висновок АМК про антиконкурентні узгоджені дії ґрунтується на сукупності встановлених обставин, які свідчать про координацію поведінки учасників торгів, зокрема: синхронність дій відповідачів антимонопольної справи; вхід в аукціон з однієї IP - адреси; синхронність дій відповідачів; завантаження ТОВ-1 документів, що містять інформацію про працівника ТОВ-2; однакові властивості електронних файлів, завантажених відповідачами антимонопольної справи, що свідчить про єдине електронне джерело походження цих файлів; наявність сталих господарських відносин між відповідачами антимонопольної справи та господарських відносин відповівачів з одними й тими ж контрагентами; надання фінансової допомоги між відповідачами антимонопольної справи до оголошення торгів; комунікація між відповідачами до оголошення торгів.

КГС ВС наголосив на тому, що доведення порушення у вигляді антиконкурентних узгоджених дій ґрунтується на сукупності обставин, зазначених в мотивувальній частині рішення, а не на окремому поодинокому факті або обставині.

У застосуванні процедурних і процесуальних норм діяльності АМК як підстави для визнання недійсним або скасування прийнятого органом АМК рішення необхідно враховувати положення ч. 2 ст. 59 Закону, відповідно до якої порушення або неправильне застосування норм процесуального права може бути підставою для зміни, скасування чи визнання недійсним рішення тільки за умови, якщо це порушення призвело до ухвалення неправильного рішення.

Антиконкурентними узгодженими діями є узгоджені дії, які призвели чи можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції. Антиконкурентними узгодженими діями, зокрема, визнаються узгоджені дії, які стосуються спотворення результатів торгів, аукціонів, конкурсів, тендерів.

КГС ВС зазначив, що для кваліфікації дій суб'єкта господарювання як антиконкурентних узгоджених не є обов'язковою умовою наявність негативних наслідків таких дій у вигляді завдання збитків, порушень прав та охоронюваних законом інтересів інших господарюючих суб'єктів чи споживачів, оскільки достатнім є встановлення самого факту погодження конкурентної поведінки, яка може мати негативний вплив на конкуренцію.

Крім того, недосягнення суб'єктами господарювання мети, з якою вони узгоджують власну конкурентну поведінку, з причин та обставин, що не залежать від їх волі, не є підставою для встановлення відсутності правопорушення, передбаченого ст. 6 Закону. Конкурентне законодавство не ставить застосування передбаченої ним відповідальності за порушення цього законодавства у залежність від наявності у суб'єкта господарювання вини в будь-якій формі.

Для визнання АМК вчиненим порушення законодавства про захист економічної конкуренції достатнім є встановлення й доведення наявності наміру суб'єктів господарювання погодити (скоординувати) власну конкурентну поведінку, зокрема, шляхом обміну інформацією під час підготовки тендерної документації, що, крім того, призводить або може призвести до переваги одного з учасників під час конкурентного відбору з метою визначення переможця процедури закупівлі. Узгоджена поведінка учасників торгів не відповідає суті конкурсу та призводить до спотворення результатів торгів.

Змагальність під час торгів забезпечується таємністю інформації. З огляду на зміст змагальність учасників процедури закупівлі передбачає самостійні та незалежні дії (поведінку) кожного з них, обов'язок готувати свої пропозиції окремо, без обміну інформацією.

КГС ВС зазначив, що саме АМК є органом, до повноважень якого належить здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів, запобігання, виявлення та припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції, в тому числі законодавства про захист від недобросовісної конкуренції.

Рішення АМК має бути максимально вичерпним, ґрунтовним та розкривати мотиви його ухвалення.

КГС ВС зазначив, що відповідно до ч. 2 ст. 59 Закону України «Про захист економічної конкуренції» порушення процедурних норм може бути підставою для скасування рішення АМК лише за умови, якщо воно призвело до ухвалення неправильного рішення. Таких порушень суди не встановили.

За результатами розгляду касаційної скарги рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 13.11.2025 у справі № 910/102/25 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131821229>

3. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав

3.1. Про недопустимість застосування аналогії закону щодо необхідної кількості голосів для ухвалення загальними зборами учасників ТОВ рішення про відміну рішення про ліквідацію ТОВ

При ухваленні рішення про відміну рішення про ліквідацію ТОВ застосовується норма ч. 4 ст. 34 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», яка передбачає, що рішення загальних зборів учасників з питань, не віднесених до тих, що приймаються кваліфікованою більшістю

або одностайно, приймаються простою більшістю голосів усіх учасників товариства, які мають право голосу. Аналогія закону щодо застосування вимоги кваліфікованої більшості (3/4 голосів), яка встановлена для прийняття рішення про ліквідацію, не застосовується до рішення про скасування рішення про ліквідацію, оскільки такі правовідносини прямо врегульовані законом. Застосування аналогії закону допускається лише за відсутності правового регулювання спірних відносин і за наявності закону, що регулює подібні відносини.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ у справі за позовом учасника ТОВ до ТОВ та державного реєстратора, за участю третіх осіб про визнання недійсними рішень загальних зборів учасників товариства про відміну рішення про припинення ТОВ шляхом ліквідації; визнання протиправною реєстраційної дії; скасування в ЄДР запису реєстратора.

Позивач обґрунтовував позовні вимоги тим, що рішення про відміну рішення зборів про ліквідацію ТОВ, ухваленого раніше одностайно всіма учасниками товариства, є незаконним, оскільки ухвалене простою більшістю голосів, а не кваліфікованою.

Господарський суд відмовив у позові. Апеляційний господарський суд скасував рішення господарського суду та ухвалив нове рішення про задоволення позову.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що перелік рішень, віднесених законом до компетенції загальних зборів учасників, наведений у ст. 30 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» (далі – Закон), не є вичерпним.

Невичерпний характер переліку рішень загальних зборів означає, що будь-яке неперелічене рішення (як-от рішення про відміну ліквідації), яке не підпадає під винятки щодо вимоги кваліфікованої більшості або одностайності, приймається згідно з ч. 4 ст. 34 Закону, яка встановлює у такому разі вимогу більшості голосів усіх учасників товариства.

Отже, рішення про ліквідацію товариства (припинення) вимагає 3/4 голосів усіх учасників згідно з ч. 2 ст. 34 та п. 13 ч. 2 ст. 30 Закону. Натомість рішення про відміну рішення про ліквідацію товариства, яке прямо не згадане у ст. 30 Закону, не підпадає під винятки (ч. 2 та 3 ст. 34), тому відповідно до ч. 4 ст. 34 Закону має прийматися більшістю голосів усіх учасників (як «інше питання»).

КГС ВС погодився з місцевим господарським судом, що рішення про відміну рішення про припинення товариства приймається більшістю голосів усіх учасників товариства, які мають право голосу з відповідних питань, тому суд апеляційної інстанції не мав підстав для застосування за аналогією закону норми ч. 2 ст. 34 цього Закону, визначаючи необхідну кількість голосів учасників для ухвалення загальними зборами рішення про ліквідацію товариства.

За результатами розгляду касаційної скарги постанову апеляційного господарського суду скасовано, рішення господарського суду залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 28.10.2025 у справі № 910/13305/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131579233>

3.2. Щодо господарської юрисдикції спору про визнання недійсним договору купівлі-продажу частки в статутному капіталі ТОВ, укладеного одним із подружжя без згоди іншого з подружжя

Справа у спорі про визнання недійсним укладеного одним з подружжя без згоди іншого подружжя договору щодо розпорядження часткою в статутному капіталі юридичної особи господарський суд має розглядати відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 20 ГПК України.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу одного з подружжя у справі за позовом скаржниці до колишнього чоловіка та покупця частки у статутному капіталі ТОВ про визнання недійсним договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі ТОВ, визнання недійсним акта приймання-передачі частки та скасування державної реєстрації змін до відомостей про товариство. Позивачка зазначила, що під час перебування у зареєстрованому шлюбі з відповідачем створено ТОВ, єдиним засновником / учасником та кінцевим бенефіціарним власником якого був колишній чоловік позивачки. За твердженнями позивачки, без її згоди як співвласника у спільному майні подружжя, колишній чоловік відчужив частку у статутному капіталі ТОВ, чим порушив права позивачки, оскільки вона не надавала згоди на відчуження спільного майна.

Господарський суд ухвалою, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, закриття провадження у справі на підставі п. 1 ч. 1 ст. 231 ГПК України, у зв'язку з тим що спір не підлягає розгляду в порядку господарського судочинства.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що справи у спорах щодо правочинів незалежно від їх суб'єктного складу, які стосуються акцій, часток, паїв, інших корпоративних прав у юридичній особі, підлягають розгляду господарськими судами. Винятком є спори щодо таких дій, спрямованих на набуття, зміну або припинення сімейних і спадкових прав та обов'язків, які мають вирішуватися в порядку цивільного судочинства.

Оскільки оспорюваним позивачкою договором купівлі-продажу частки у статутному капіталі товариства не регулюються сімейні права та обов'язки подружжя, тобто він не є правочином у сімейних правовідносинах, такий спір підлягає розгляду за правилами господарського судочинства.

Отже, справа у спорі про визнання недійсним укладеного одним з подружжя без згоди іншого подружжя договору щодо розпорядження часткою в статутному капіталі юридичної особи має розглядатися господарським судом відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 20 ГПК України.

За результатами розгляду касаційної скарги КГС ВС скасував ухвалу господарського суду та постанову апеляційного господарського суду, справу передав для продовження розгляду до господарського суду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 05.11.2025 у справі № 922/925/25 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131613914>

3.3. Про недопустимість оспорювання учасником товариства, який відчужив частку у статутному капіталі ТОВ, акта приймання-передачі частки на підставі порушення переважного права інших учасників товариства на придбання цієї частки

Особа, яка звертається до суду з позовом про визнання недійсним правочину, повинна довести конкретні факти порушення її майнових прав та інтересів цим правочином. Сторона правочину не може оспорювати його на підставі порушення прав третіх осіб. Зокрема, учасник товариства, який відчужив частку в статутному капіталі, не може вимагати визнання недійсним акта приймання-передачі частки на підставі порушення переважного права інших учасників товариства на придбання цієї частки. Відсутність порушеного права позивача є самостійною підставою для відмови у позові незалежно від інших встановлених судом обставин.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу іноземної компанії у справі за позовом скаржника до фізичної особи – покупця належної іноземній компанії частки у статутному капіталі ТОВ, за участю третіх осіб, про визнання недійсним акта приймання-передачі частки у статутному капіталі ТОВ.

Обґрунтовуючи позовні вимоги, іноземна компанія послалася на те, що внаслідок укладання зазначеного акта порушено переважні права інших учасників ТОВ на придбання ними частки, яку іноземна компанія не запропонувала їм придбати. До того ж порушено строки й умови оплати за попереднім договором, не укладено основного договору купівлі-продажу частки статутного капіталу товариства.

На день укладання іноземною компанією та відповідачем попереднього договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі ТОВ та оспорюваного акта учасниками останнього, крім позивача, були також інші юридичні особи, а саме: АТ-1 та АТ-2, яким відповідно до статуту ТОВ належали частки у статутному капіталі у розмірі 49,55 % та 21,05 %.

З аналогічним позовом до цього ж суду звернулося АТ-1 до відповідача як третя особа із самостійними вимогами щодо предмета спору. З таким же позовом до цього ж суду звернулася ОСОБА_1 як третя особа із самостійними вимогами щодо предмета спору.

Господарський суд рішенням задовольнив позов іноземної компанії, тоді як у позовах третіх осіб із самостійними вимогами суд відмовив.

Апеляційний господарський суд скасував рішення місцевого господарського суду у частині задоволення позову іноземної компанії та ухвалив у цій частині нове рішення про відмову у позові.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що іноземна компанія помилково ототожнила поняття недійсності договору, тобто невідповідності його закону, з наслідками відповідальності сторін за порушення його виконання. Адже несплата грошових зобов'язань за правочином або невиконання однією із сторін інших його умов зумовлюють наслідки притягнення особи до відповідальності і за цих обставин договір не може бути визнаний недійсним із посиланням на невідповідність вимогам закону.

До того ж слід звернути увагу іноземної компанії на те, що неотримання коштів не є підставою для оспорення зазначеного акта, водночас компанія має право на стягнення заборгованості.

КГС ВС зауважив, що іноземна компанія не довела, що оспорюваний правочин, оформлений актом (у розумінні ст. 202 ЦК України), порушує її права. Адже заявлену іноземною компанією підставу недійсності правочину – порушення переважного права інших учасників ТОВ на купівлю частки, можуть заявляти лише АТ-оспорюваний акт не порушує прав іноземної компанії, яка є його стороною.

Отже, цей позов направлений на захист інтересів не іноземної компанії, а інших учасників товариства (третіх осіб у справі), а доводи іноземної компанії щодо порушення її прав зводяться до зацікавленості у тому, щоб у такий спосіб відновився склад учасників товариства, який існував до зазначеного порушення її прав та інтересів, тобто її доводи фактично зводяться до пріоритету власних інтересів перед іншими.

Проте така зацікавленість іноземної компанії не вказує на порушення її прав й у такий спосіб права іноземної компанії не будуть захищені та відновлені, адже вона звернулася фактично в інтересах третіх осіб і її аргументи захисту їх інтересів зводяться до припущень. Натомість право на застосування конкретного способу захисту виникає у особи лише у разі порушення (невизнання, оспорювання) суб'єктивного цивільного права чи інтересу.

За результатами розгляду касаційної скарги залишено без змін постанову апеляційного господарського суду з мотивів, викладених у цій постанові.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17.06.2025 у справі № 910/13819/22 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/131648451>

4. Справи щодо земельних відносин та права власності

4.1. Щодо неможливості витребування майна в добросовісного набувача, якщо воно було продане в порядку виконання судових рішень

Майно не може бути витребувано від добросовісного набувача, якщо воно було продане у порядку, встановленому для виконання судових рішень (ч. 2 ст. 388 ЦК України). Це положення ґрунтується на авторитеті держави і суду, та слугує забезпеченню стабільності цивільного обороту. Учасник прилюдних торгів діє в умовах довіри до законності дій держави в особі виконавчої служби і не зобов'язаний здійснювати ревізію виконавчого провадження. Добросовісність набувача презумується, тобто набувач вважатиметься добросовісним, доки не буде доведено протилежного.

КГС ВС розглянула касаційні скарги прокуратури та Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України (далі – Мінрозвитку, Міністерство) за позовом прокуратури в інтересах держави в особі Мінрозвитку до Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції, ДП «Сетам», ТОВ, ФОП про визнання недійсними торгів, свідоцтва про право власності, скасування рішень та витребування майна.

Спір виник щодо нежитлової будівлі, що належала на праві власності Міністерству регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (правонаступником якого є позивач – Мінрозвитку), яка перебувала на праві господарського відання за інститутом. Спірне майно передано на реалізацію у виконавчому провадженні та продано на електронних торгах через ДП «СЕТАМ». Переможцем стало ТОВ, яке у встановленому законом порядку набуло право власності і згодом відчужило спірне майно на користь ФОП.

Прокуратура, діючи в інтересах Мінрозвитку, звернулася до суду з позовом про витребування майна, аргументуючи тим що реалізація об'єкта у виконавчому провадженні була незаконною, а державне майно вибуло поза волею власника.

Обґрунтовуючи позовні вимоги, прокурор посилався на те, що оспорювані торги проведені з порушення норм чинного законодавства та мають бути визнані недійсними з огляду на ст.ст. 203, 215 ЦК України.

Суди розглядали справу неодноразово. За результатом нового розгляду справи господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, в задоволенні позову відмовив. Відмовляючи у задоволенні позову, суди попередніх інстанцій виходили з того, що спірне майно відчужив державний виконавець на торгах у порядку, визначеному Законом України «Про виконавче провадження», Порядком реалізації арештованого майна, тобто в порядку, встановленому для виконання судових рішень, а прокурор і позивач не довели порушень підготовки та проведення торгів, які могли б бути підставою для визнання їх результатів недійсними.

ОЦІНКА СУДУ

СП КГС ВС зазначила: якщо позивач вважає, що покупець не набув права власності на отримане ним спірне майно, зокрема тому, що покупець не є добросовісним набувачем, то він має право скористатися передбаченими законодавством способами захисту права власності. Для застосування таких способів захисту немає потреби в оскарженні результатів електронних торгів або підписаного потім договору купівлі-продажу. Задоволення заявлених позовних вимог про визнання недійсними результатів електронних торгів не призведе до поновлення майнових прав позивача, що свідчить про обрання неефективного способу захисту.

СП КГС ВС констатувала, що з огляду на спірні правовідносини, у цьому випадку витребування спірного майна на підставі ст. 388 ЦК України, є можливими лише у разі доведення прокурором, що відповідачі є недобросовісними набувачами спірного майна.

Водночас судова палата зазначила, що завдяки «віндикаційному імунітету», передбаченого парламентом для майна, проданого чи переданого в порядку виконання судового рішення, досягається охорона прав добросовісної особи, яка набула майно, відчуженого чи переданого відповідно до судового рішення, і стабільність цивільного обороту. Якщо майно продається чи передається відповідно до судового рішення, то таке рішення набрало законної сили. Виконання судового рішення відбувається відповідно до закону про виконавче провадження. Відчужувачем є не власник майна (оскільки майно продається не з волі власника), а особа, уповноважена державою, виконавець. Саме тому публічна складова відчуження (передання) майна власника має вирішальне значення і свідчить про те, що існують підстави для такого відчуження (передання), та, як наслідок, є підстави для набуття права власності на майно, відчужене чи передане в процесі виконання судового рішення.

Отже, з огляду на встановлені у цій справі обставини щодо придбання ТОВ спірного нерухомого майна за процедурою реалізації майна на торгах відсутні підстави вважати, що ТОВ і згодом ФОП є недобросовісними набувачами, що правильно встановили суди попередніх інстанцій у справі, яка переглядається. В іншому разі буде порушено ч. 2 ст. 388 ЦК України, а також європейські стандарти «правомірності втручання у право власності», а це недопустимо.

Разом з тим СП КГС ВС наголосила, що обставини, на які покликається прокурор у касаційній скарзі, стосуються передусім законності та правомірності дій особи, на яку держава поклала обов'язок виконання судового рішення, а доводи про необхідність їх з'ясування покупцем перш ніж взяти участь у торгах фактично покладають на покупця додатковий обов'язок ревізування дій державних органів в межах виконавчого провадження, що взагалі не належить до його компетенцій та можливостей. Учасник прилюдних торгів діє в умовах довіри до законності дій держави в особі її органу – виконавчої служби і не може здійснювати ревізії виконавчого провадження, перевіряючи, на забезпечення яких саме рішень включено майно до реалізації. Вирішення цих питань віднесено виключно до компетенції державного виконавця. До того ж зокрема факт визнання торгів такими, що проведені

з порушенням, не може автоматично характеризувати набувача майна як недобросовісного.

Отже, у випадку неправомірного заволодіння майном, право власності на яке належало державі і яке (майно) знаходилося в іншій особі на такому правовому титулі, як право господарського відання, захист від такого порушення (неправомірного заволодіння) полягає у витребуванні майна також на користь його власника, яким є держава в особі уповноваженого органу. Помилково вважати, що неналежним позивачем у цих спорах, зокрема у справі, яка переглядається, є держава в особі Міністерства. Обмеження власника на звернення до суду з таким позовом з метою захисту свого права власності не відповідає приписам ст. 4 ГПК України, якою регулюється право на звернення до господарського суду, і ст. 41 Конституції України.

З огляду на зазначене судова палата відступила від висновку ВС про те, що держава в особі Міністерства є неналежним позивачем на вимогу про витребування майна, яке належало Інституту на праві господарського відання у таких правовідносинах, викладеного у постанові від 21.08.2024 у справі № 953/24224/19.

За результатами розгляду касаційні скарги залишено без задоволення, рішення судів попередніх інстанцій – в силі.

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 18.09.2025 у справі № 922/82/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/131882931>. Наявні окремі думки.

5. Справи в інших спорах, що виникають з господарських правовідносин

5.1. Щодо неправомірності відмови від оплати послуг балансування природного газу за коригуючим актом

Відмова відповідача від оплати за коригуючим актом, що виправляє арифметично-правову помилку на підставі імперативних норм Кодексу ГТС, є неправомірною та свідчить про безпідставне ухилення від виконання обов'язку щодо оплати послуг балансування в розмірі, встановленому регулятором.

КГС ВС розглянув касаційні скарги ТОВ у справі за його позовом до АТ, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача – Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, про стягнення вартості послуг балансування, наданих у травні 2022 року за коригуючим актом.

Суть спору полягала у стягненні боргу, що виник після того, як позивач (оператор газотранспортної системи) склав коригуючий акт, щоб виправити арифметично-правову помилку, допущену в первинному акті за травень 2022 року. Помилка полягала у неврахуванні змін до Кодексу ГТС, які набули чинності

з 06 травня 2022 року (постанова НКРЕКП № 416) і передбачали збільшення плати за добовий небаланс на 10 % (величина коригування).

Місцевий господарський суд позов задовольнив. Суд апеляційної інстанції змінив рішення, відмовивши у стягненні боргу, нарахованого за коригуючим актом, формально пославшись на те, що повторне здійснення балансування або коригування актів не передбачене положеннями договору та Кодексу ГТС.

ОЦІНКА СУДУ

ОП КГС ВС зазначила, що спірні відносини виникли на ринку газу, який регулюється не лише договірними засадами, а й зазнає регулярного істотного впливу держави.

ОП КГС ВС врахувала, що порядок розрахунку плати за щодобові небаланси є нормативно визначеним. Величина коригування як складова частина остаточної плати за добовий небаланс не визначається за домовленістю сторін, оскільки порядок її визначення регламентовано в главі 6 Кодексу ГТС.

У цій справі вплив держави виявився у зміні в травні 2022 року порядку та розміру допустимого відхилення та плати за добовий небаланс.

Постановою НКРЕКП від 03.05.2022 № 416 внесені зміни до глави 6 розділу XIV Кодексу ГТС в частині розрахунку допустимого відхилення та плати за добовий небаланс. Вказана постанова набрала чинності з дня, наступного за днем її оприлюднення на офіційному вебсайті НКРЕКП, а саме 06.05.2022.

Однак, складаючи первинний акт за травень 2022 року для відповідача, позивач не врахував відповідних змін та не додав до ціни за небаланси величини коригування у розмірі 10 %.

ОП КГС ВС зазначила, що внесені НКРЕКП у травні 2022 року зміни до Кодексу ГТС були загальнообов'язковими та публічно доступними, а тому відповідач у силу власного професійного рівня, тривалого договірного співробітництва з позивачем та рівня державного регулювання спірних суспільних відносин не міг не знати про такі зміни, що безпосередньо впливають на розмір плати за щодобові небаланси.

Тож з урахуванням сталого обсягу негативного небалансу, що не був спірним у цій справі, вартість плати за щодобові небаланси була очікуваною та передбачуваною для відповідача як суб'єкта ринку природного газу України.

ОП КГС ВС погодилася з відсутністю обставин, які б свідчили, що позивач, формуючи коригуючий акт, діяв недобросовісно.

З огляду на те що коригуючий акт фактично усунув арифметично-правову помилку, допущену позивачем, внаслідок неврахування при складенні первинного акта змін у нормативному регулюванні спірних правовідносин, відмова відповідача від його оплати є неправомірною.

ОП КГС ВС вказала, що подібна практика виявлення та виправлення помилки не повинна застосовуватися без будь-яких часових обмежень і зазначила, що саме у цьому випадку в суду відсутні причини для висновку про аномальність / грубу необережність позивача, яка б призвела до виникнення спірної

ситуації через надзвичайно великий період часу від моменту, коли позивач надіслав відповідачу первісний акт врегулювання небалансу. Натомість суди мають у кожному конкретному випадку оцінити такий проміжок часу з огляду на поведінку учасників спірних відносин, обсяг їх операцій тощо.

ОП КГС ВС відступила від висновку, викладеного в постанові Верховного Суду від 29.05.2024 у справі № 922/2800/23, про принципову неможливість стягнення заборгованості за послуги балансування природного газу за коригуючими актами на підставі принципу «*pacta sunt servanda*».

ОП КГС ВС резюмувала: оскільки сам факт надання послуг балансування в належному обсязі не оспорувався, а помилка стосувалася лише розрахунку ціни, застосування цього принципу до наслідків арифметичної помилки не відповідає його призначенню, адже не змінює факту об'єктивного добросовісного виконання позивачем своїх договірних обов'язків.

За результатами розгляду касаційних скарг ОП КГС ВС скасувала постанову суду апеляційної інстанції в частині зміни рішення господарського суду та згадане рішення залишила в силі, скасувала додаткову постанову апеляційного суду про розподіл судових витрат, змінила його розподіл.

Постанова ОП КГС ВС від 17.10.2025 у справі № 908/2136/
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/131852721>.

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР за листопад 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду, судові палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. Київ, 2025. – 17 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua